



Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/14, p. 545-572

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11738>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Prof. İsmet DOĞAN - Doç. Dr. Kubilay KOLUKIRIK

This article was checked by iThenticate.

BAĞLAMA ÖĞRETİMİNDE BOZLAK İCRASINA YÖNELİK BİR ALIŞTIRMA MODELİ ÖNERİSİ VE UYGULAMADAKİ GÖRÜNÜMÜ (ORTA ANADOLU BÖLGESİ ÖRNEĞİ)

Mehmet Erhan YİĞİTER - Sadık ÖZÇELİK***

ÖZET

Araştırmanın amacı, Türk halk müziği uzun hava türlerinden biri olan Bozlakların bağlama çalgısı ile geleneksel çalınmış biçimlerini ve müzikal karakteristiklerini yöre sanatçılarının icralarına ait ses kayıtlarından yola çıkarak analiz etmek, bozlakların bağlama çalgısı ile icralarında geleneksel özelliklerine en yakın biçimde seslendirilmesine yönelik bir öğretim modeli geliştirmek ve uygulamadaki etkinlik düzeyini ortaya koymaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için ilk olarak, çalışma grubunun uygulamalar öncesi bozlak çalma düzeyleri, uzman değerlendirmeleri ile ortaya konulmuş ve bu değerlendirmeler neticesinde bozlakları geleneksel biçimde ve müzikal karakteristiğine uygun şekilde yeterli düzeyde icra edemedikleri tespit edilmiştir. Daha sonra, örneklem olarak seçilen bozlakları, geleneksel biçimlerine uygun olarak çalmaya yönelik bir öğretim modeli geliştirilmiştir. Bu model çalışma grubuna uygulanmış ve uygulamalar sonrasında öğrencilerin bozlak çalma düzeyleri tekrar uzman değerlendirmesine sunulmuştur. Çalışma grubunun, araştırma sürecinde gerçekleştirilen uygulama çalışmaları öncesi ve sonrası icra düzeylerine ait değerlendirmeler karşılaştırıldığında, anlamlı düzeyde olumlu gelişme sağladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Örneklem olarak Orta Anadolu bölgesine ait iki adet Bozlak seçilmiştir. Bu çalışmada hem betimsel hem de deneysel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın betimsel boyutunda, araştırma sürecinde öğretilmesi hedeflenen “Bozlaklar” konusu ile ilgili ulaşılabilen ses kayıtları analiz edilerek, bozlakların müzikal karakteristikleri ve yöresel tavırları tespit edilmiştir. Araştırmanın deneysel boyutunda, bozlakların öğretimine yönelik alıştırma modelleri oluşturulmuş ve uzman görüşü alınarak eksik ve geliştirilmesi önerilen boyutlar üzerinde değişiklikler yapılmıştır. Alıştırmalar hazırlandıktan sonra 6 haftalık öğretim modeli planlanmış ve uygulanmıştır. Araştırmada, deneysel boyutun ön test-son test verilerini elde etmek için uzman görüşleri

* Öğretmen-MEB, El-mek: yigiternadide@gmail.com

** Prof. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğt. ABD, El-mek: scelik@gazi.edu.tr

alınarak bir performans değerlendirme ölçeği geliştirilmiştir. Deneysel boyutta, tek gruplu ön test-son test deseni kullanılmıştır. Hazırlanan öğretim modeline dayalı olarak gerçekleştirilen 6 haftalık uygulama çalışmaları sonrası, ön test-son test puan farklılıkları karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler, “Bağımlı Örneklem T Testi” kullanılarak SPSS 24 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Ayrıca, deneysel işlem sonrasında çalışma grubu öğrencilerinin yapılan çalışmalarla ilgili görüşleri alınmıştır. Ön test ve son test aşamasında uzmanların gerçekleştirdikleri puanlamalar arası uyum (korelasyon) katsayıları “Kendall’s W” formülü ile hesaplanmıştır. Deneysel uygulama süreci sonunda öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında önemli düzeyde olumlu yönde farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, uygulama süreci sonrası öğrencilerle yapılan görüşme formlarında yer alan ifadelerden elde edilen verilerle de tutarlılık göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağlama Eğitimi, Türk Halk Müziği’nde “Bozlak” formu, Yöresel Tavr.

A TRAINING MODEL PROPOSAL FOR PERFORM BOZLAK’S IN “BAĞLAMA” INSTRUMENT TRAINING AND IT’S EVALUATION (INNER-ANATOLIA REGION SAMPLE)

ABSTRACT

The aim of this research is to study the traditional forms of performance and musical characteristics of “Bozlak’s” (kind of Turkish folk song which lacks a set rhythmic pattern) by studying the records and performance of the local poets with “Bağlama” (Turkish traditional folk music instrument); also to develop an educational method for the performance of the Bozlak’s with bağlama in harmony with traditional ways and to show the effectiveness of this performance in practice. For this purpose first of all, the level of the performance of the Bozlak’s by the study group before the practice is determined by the evaluation of experts and according to this evaluation it becomes clear that the study group can not perform the Bozlak’s in accordance with traditional forms and musical characteristic features. Then a method was developed to perform the selected Bozlak’s in accordance with traditional forms. This method was practiced by study group and the level of performance of Bozlak was again evaluated by experts after this application. It was concluded that when the level of performance of the Bozlak’s before and after practice of this method compared there was a remarkable progress in their performance. The selected Bozlak’s were from inner-Anatolia. In this study both descriptive and experimental method were used. In the descriptive side of the research, the records of the reached Bozlak’s which were chosen for study were analyzed and the musical characteristics and local traits of these Bozlak’s were determined. In the experimental side of this study, models of exercising concerning the teaching of “Bozlak’s” were developed and under the advisorship of the experts changes were made to improve the inadequate and undeveloped aspects of these models. After the preparation of the exercises a term of teaching for six

Turkish Studies

weeks was planned and practiced. In this study, to reach the data about the experimental side of the study before and after the practice of the test a scale of evaluation was developed under the advice of experts. In the experimental side, a pattern of pre-test and post-test with a single group was used. The difference between the points before and after the practice of the test were compared after the execution of educational programme which lasted six weeks. The reached data was analyzed by SPSS 24 programme by using "Paired-Samples T Test". In addition to this, after experimental study, the opinions of the students taking part in the study groups were applied. The correlation between the points reached by experts after the examination of the results before and after the practice of the test, was calculated by the formula of "Kendall W". It was certain that there was a positive progress in the measured points reached by students before and after the practice of the test. This conclusion coincides with the comments of the students included in the interview forms which were filled out by students after the study.

STRUCTURED ABSTRACT

The works belonging to Turkish folk music vary from each other in terms of their verbal or non-verbal character, their rhythmic structure, the musical character of their original region and their melodic structures. When we study about the classification of the Turkish folk music, we meet with two subtitles; the first known as "Kırık Hava" and the second as "Uzun Hava".

"Kırık Hava" (rhythmic song) can be defined as a Turkish folk song which has a definite measure, rhythm and form and which includes dancing and drama music.

"Uzun Hava" (free style folk song) is a folk song which is patterned on free measure and traditional oral performance and they are called as Bozlak, Barak, Maya, Hoyrat, Gurbet etc., according to their original region. Although "Uzun Hava" is sometimes defined as measureless and non-rhythmic; it can be said that it is a more accurate approach to define them as 'free rhythmic' works, depending on their double or triple pattern of performance irregularly. In 1962, the founder and conductor of "TRT Yurttan Sesler" chorus, the folkloric searcher Muzaffer Sarısözen defines "Uzun Hava" as follows: "The songs whose sequence(mod) and progress in sequence can be discerned although it's free performance in terms of measure and rhythm are called as "Uzun Hava" (Sarısözen, 1962, p.4).

When we study definitions about "Uzun Hava", it is possible to ascertain such common statements like their own unique progress, their performance according to certain patterns, their performance by free measure and use of improvisation in their performance. Uzun hava which exists in the musical culture of Turkoman's living in Central and South Anatolia (Turkoman's living in Taurus Mountains) is called as Bozlak. Regarding the sources about the etymological origin of the word "Bozlak", it is assumed that it comes from the word "Bozulamak" which is derived from the camel sound. The word, "Bozulamak" also means wailing and crying.

Turkish Studies

The Bozlak's are musical forms which express the sufferings, weakness and heroism of the Turkoman tribes due to social crises, clashing with other tribes and the problems of adaptation to new environments as a result of their migration from central Asia to Anatolia.

Many compilations and notating including the Bozlak's have been made and many researchers have reported that the Bozlak's have a rich and unique modal sequence due to joining of different modal sequences in addition to their definite certain modal sequences like many Turkish folk songs belonging to Turkish folk music repertoire. The Bozlak's musical series which are so rich as can not be only defined by majör-minör and modal sequences have been studied in detail in this research.

The aim of this research is to study the traditional forms of performance and musical characteristics of "Bozlak's" (kind of Turkish folk song which lacks a set rhythmic pattern) by studying the records and performance of the local poets with "Bağlama" (Turkish traditional folk music instrument); also to develop an educational method for the performance of the Bozlak's with bağlama in harmony with traditional ways and to show the effectiveness of this performance in practice.

The songs "Kalkti Göç Eyledi Avsar Elleri" whose composer and tradition bearer is Muharrem Ertaş and "Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele" whose composer and tradition bearer is Çekiç Ali (Ali Ersan) were chosen. These songs originally belongs to Inner-Anatolia region. Examples of intervals, ornaments, alterations and progressive features of Bozlak's which were determined due to their musical analysis were designed according to quadruple measurement instead of traditional vocalization.

In this study both qualitative research methods and experimental method were used. In the qualitative side of the research, the records of the reached Bozlak's which were chosen for study were analyzed and the musical characteristics and local traits of these Bozlak's were determined. In the experimental side of this study, models of exercising concerning the teaching of "Bozlak's" were developed and under the advisorship of the experts changes were made to improve the inadequate and undeveloped aspects of these models. After the preparation of the exercises a term of teaching for six weeks was planned and practiced. In this study, to reach the data about the experimental side of the study before and after the practice of the test a scale of evaluation was developed under the advice of experts. In the experimental side, a pattern of pre-test and post-test with a single group was used.

Conclusion and Recommendations

Bozlak's have one or one-half octave register and generally verbal part starts in the eight, eleventh or twelfth degree. Bozlak songs have different musical characteristics, from each other. Bozlak songs start with high-pitched voices and gradually finish with final resolution tone (tonic degree).

The difference between the points before and after the practice of the test were compared after the execution of educational programme which lasted six weeks. The reached data was analyzed by SPSS 24 programme by using "Paired-Samples T Test". It was certain that there was a positive progress in the measured points reached by students

Turkish Studies

before and after the practice of the test.(Test Result: t value -8,498, Sig. (2-tailed) 0,014)

This conclusion coincides with the comments of the students included in the interview forms which were filled out by students after the study. In addition to this, after experimental study, the opinions of the students taking part in the study groups were applied. The correlation between the points reached by experts after the examination of the results before and after the practice of the test, was calculated by the formula of “Kendall W”. In the result, defined positive correlation between experts evaluation.

The applied training model be able to achieve positive gains for other free style Turkish folk music song forms teaching, too

Keywords: Training of Bağlama Instrument, The “Bozlak” form in Turkish Folk Music, Local Traits of Turkish Folk Music.

Giriş

Müzik sanatı, toplumsal ve psikolojik işlevlerine, edebi ve müzikal içeriğine, ait olduğu toplumun kültürel yapısına bağlı olarak, tarihsel süreç içerisinde toplumsal ve siyasi olayların etkisiyle yaşadığı değişimlerin de etkisiyle, zaman içerisinde ortaya çıkan ve popülerlik kazanan yeni formlarına göre birçok defa sınıflandırılmış, yeniden tanımlanmış ve kültürün bir alt boyutu olarak dinamik yapısını sürdürme gelmiştir. Müzik ile ilgili sınıflandırmalarda yer alan ve zengin içeriğiyle birçok araştırmacı tarafından dikkat çeken veriler barındıran müzik türlerinden biri de “halk müziği”dir. Halk müziğini, ait olduğu toplumun kültürüne ve tarihine ait birçok öğenin kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli işlevleri olan, toplumsal yaşama ait birçok ayrıntıyı edebi içeriğinde barındıran, toplumlararası ilişkilerden etkilenen ve bazen toplumlararası ilişkileri etkileyen, sanatsal kaygılar taşınmadan ve müziğin teorik ayrıntıları düşünülüp planlanmadan çoğunlukla doğaçlama üretilen ve kuşaklar arası sözlü kültür aktarımıyla zaman içerisinde varlığını sürdüren müzik türü olarak tanımlamak mümkündür.

Türk halk müziği, Türk halkının Orta Asya’dan Anadolu’ya, binlerce yıl öncesinden günümüze kadar varlığını sürdürmüş gelenek göreneklere, kültürel mirası, tarihi ve toplumsal değişimleri, diğer toplumlarla kültürel alışverişleri, kahramanlıkları, edebi birikimleri ve folklor başlığı altında tanımlanabilecek sahip olunan tüm kültürel zenginliklere dair veriler barındıran, repertuarı çoğunlukla bestecisi bilinmeyen ve toplumun ortak değeri olan eserlerden oluşan, müzikal formlar ve makamsal çeşitlilik açısından zengin olmasıyla beraber yöresel özellikler açısından da zengin bir müzik türüdür.

Türk müzikolog ve araştırmacı Halil Bedii Yönetken, Türk halk müziğini şu şekilde tanımlamaktadır:

- “ Folklorik ve anonim bir karakter taşır ve çok zengin bir müziktir.
- Modal metrik yönden olduğu kadar, yapı ve form bakımından da büyük özellik ve güzellik taşımaktadır.
- Yaratıcısı belli değildir.
- Türk köylüsünün, Türk aşiretlerinin ve Türk aşıklarının müziğidir” (Yönetken’den aktaran Hoşsu, 1997, s.5).

Türk halk müziği ile ilgili yapılan tanımlamaların hemen hepsinde yer alan en belirgin özelliklerin yöresellik ve anonimlik olduğunu söylemek mümkündür.

Turkish Studies

Türk halk müziğine ait eserler, sözlü veya sözsüz olmalarına, ritmik yapılarına, ortaya çıktıkları coğrafi bölgelerin müzik kültürlerine ve melodik yapılarına göre birbirinden farklı karakterlerde çeşitlilik göstermektedirler.

Emnalar(1998), türkülerini sözel türlerine göre ve sözel içeriklerine ve ezgilendiriliş amaçlarına göre olmak üzere iki ana başlıkta şu şekilde sınıflandırmıştır: “1. Sözel Türlerine Göre Türküler: Buradaki sınıflandırmada esas, halk edebiyatındaki türlerin dikkate alınmasıdır. (...) Buna göre yapılan tasnif, sadece şiirsel yapı ile ilgilidir. Örneğin, mani, semai, koşma, hoyrat, kalenderi, destan, nefes, tecnis, satranç gibi. Şöyle ki şiirsel yapısı mani olan bir türküyü mani denmekte, diğerleri de bu şekilde adlandırılmaktadır. 2. Sözel İçeriklerine ve Ezgilendiriliş Amaçlarına Göre Türküler: Bu tür sınıflandırmada esas, sözlerin içerdiği konular ve ezgilendiriliş amaçlarına göre olmaktadır (Emnalar’dan aktaran Mustan Dönmez ve Haşhaş, 2014, s. 1619-1629).

Türk Halk müziği türlerine ait sınıflandırmaları incelediğimizde *Sözlü Eserler* ana başlığı altında ikinci derecede genel kapsamlarıyla “Kırık Havalar” ve “Uzun Havalar” alt başlıkları karşımıza çıkmaktadır. Kırık havaları, belirli bir ölçüsü ve ritmi olan, belirli formları olan, oyun ve halay müziklerini de kapsayan türküler olarak tanımlamak mümkündür. Uzun havalara ise serbest ölçü ile icra edilen, geleneksel söyleyiş biçimleriyle seslendirilen ve ait oldukları yöreye göre Bozlak, Barak, Maya, Hoyrat, Gurbet v.b. isimlerle tanımlanan eserlerdir. Uzun havalara kimi zaman “ölçüsüz ya da ritimsiz” eserler olarak tanımlansalar da, aslında 2 ya da 3 zamanlı kalıpların düzensiz şekilde karma biçimleriyle icra edilmelerine bağlı olarak ‘serbest ritimli’ eserler olarak tanımlamanın daha doğru bir yaklaşım olacağı söylenebilir.

Türk halk müziği sanatçısı Hacıoğlu, İ.T.Ü. Türk Müsiki Devlet Konservatuvarı Sanatçı Öğretim Görevlisi Süleyman Şenel’in uzun havalara ilgili farklı tanımlamalarla ilgili bildirdikleri hakkında şunları aktarmaktadır:

“Tespitlerimize göre, ilim camiasında, uzun hava terimini, yurdumuzda ilk tanıtan ve tanımlayan Seyfettin ve Sezai Asaf kardeşler, uzun havalara için “resitatif” usul ile çalınmaz” ifadeleri ile en belirgin özelliklerini ortaya koymaktadır. Mahmut Ragıp Gazimihal, Anadolu Türküleri ve Musiki İstikbalimiz, Şarki Anadolu Türkü ve Oyunları, Musiki Ansiklopedisi gibi kaynaklarda, Asaf kardeşler gibi tanımlar yapıyor... Gazimihal Asaf kardeşlerden farklı olarak ilk defa ‘ağız’ konusuna da değinerek önceki bilgilere yeni bir not ekliyor... Ahmet Adnan Saygun; ritim tamamen serbest olup kelimeler resitative müşabi bir suretle teganni olunur ya da konuşmayı yakından izleyen ‘serbest tartılı türküler’ sözleri ile uzun hava vasıflarını ortaya koyuyor. Sadi Yaver Ataman bir makalesinde, ‘serbest ağız’ tabirleri ile iki belirgin özellikten bahsediyor. Bu özellikleri ‘resitative yakın ağız’ ve ‘parlando rubato ağız’ olarak ifade ediyor... Halil Bedi Yönetken ‘usulsüz ve ölçüsüz’ tabiri ile uzun havaların en önemli özelliğini vurguluyor. Mehmet Özbek de, belirli bir dizisi ve bu dizi içinde belirli seyri bulunup, serbest bir ağızla söylenen resitatif ezgilerdir” (Şenel’den aktaran Hacıoğlu, 2009, s. 21).

TRT Yurttan Sesler korusu kurucusu ve şefi, folklor araştırmacısı Muzaffer Sarısözen (1962) uzun havalara şöyle tanımlamaktadır: “ölçü ve ritim bakımından serbest olduğu halde, dizisi bilinen ve dizi içindeki seyri, belli kalıplara bağlı bulunan ezgilere uzun hava denir” (Sarısözen, 1962, s.4).

Uzun havalara ilgili tanımlamalarda yer alan ifadeleri incelediğimizde, uzun havaların serbest ölçü ile icra edilmeleri, kendilerine has bir seyre sahip olmaları ve belirli kalıplara bağlı kalınarak icra edilmeleri, uzun hava icrası sırasında doğaçlamadan da sıklıkla yararlanıldığı gibi ortak ifadelerin her tanımında yer aldığını söylemek mümkündür.

Orta Anadolu ve Güney Anadolu’da (Toros dağları bölgesi) yaşayan Türkmenlerin ve Avşarların müzik kültürü içerisinde yer alan uzun hava türleri ‘Bozlak’ olarak adlandırılmaktadır. Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı emekli öğretim elemanı Dr. Atınç Emnalar da (1998) bozlağı: “Birçok bölgede görülmekle birlikte, özellikle İç Anadolu ve Güney Anadolu’da,

Toroslarda yaygın olan Avşar ve Türkmen oymaklarına ait olan bir uzun hava türüdür” şeklinde tanımlamıştır (Emnalar, 1998, s. 337). ‘Bozlak’ kelimesinin etimolojik kökeni ile ilgili olarak çeşitli kaynaklarda devenin çıkardığı sesleri tabir etmekte kullanılan “bozulamak” sözcüğünden ortaya çıktığı bildirilmektedir. “Bozulamak” sözcüğü inlemek, feryat etmek manalarında da kullanılmaktadır. Bozlak kelimesi T.R.T. Türk Halk Müziği sanatçısı Mehmet Özbek (1998) tarafından: “Bozlamak, ses vermek, yüksek sesle feryat etmek, acı acı ağıtlar söylemek” olarak tanımlanmıştır. Özbek, aynı eserinde Bozlak sözcüğünün Orta Asya Türk kültüründe de yer aldığına dair Dede Korkut’un bozlak kelimesini “Mere kız ne ağlarsın ne buzlarsın ağa diyü” şeklinde kullanmış olduğuna da yer vermiştir (Özbek, 1998, s. 32-34). Bozlakların, Türkmen aşiretlerinin, Orta Asya’dan Anadolu’ya uzanan yolculuklarında ve Anadolu’da yerleşik yaşama geçme sürecinde göç ettikleri bölgelerde yaşayan diğer boylarla, aşiretlerle aralarında geçen anlaşmazlıklar ve farklı coğrafi koşullara adaptasyon gibi ciddi toplumsal sancıların neticesinde yaşadıkları acıları, çaresizlikleri, kahramanlıkları dile getiren müziksel ifade biçimleri olduğunu söylemek mümkündür.

Orta Anadolu bölgesinde seslendirilen bütün uzun havaları tanımlamak için de zaman zaman ‘Bozlak’ isminin kullanıldığı görülmektedir. Bununla beraber, ‘Bozlak’ sözcüğünün Orta Anadolu müzik kültürüne ait tüm müzikal formları ifade eden bir genel isim gibi kullanıldığını da gözlemek mümkündür. Araştırmanın odaklanacağı saha olan Orta Anadolu bölgesi müzik kültürünün, halaylar(keskin halayları),semahlar, türküler, mayalar, ağıtlar gibi farklı formları da barındırdığını göz önünde bulundurursak, “bozlak” sözcüğünün diğer halk müziği formlarını da tanımlamak için kullanılan bir kavrama dönüşmesinde bozlakların Orta Anadolu müzik kültürü içerisindeki ağırlıklı yerinin etkili olduğunu söylenebilir. İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Erol Parlak (2013) bozlakları; “Bozlak; Orta Anadolu başta olmak üzere Anadolu’nun belirli yörelerinde görülen, konar-göçer, yarı konar-göçer veya yerleşik yaşam tarzı süren Türkmen boyları ile bunlara bağlı aşiretlerine (özellikle Abdal aşiretleri) mensup halk sanatkarları arasında çalınıp-söylenen, yapısında kendine özgü ağız, hançere ve tavır özellikleri taşıyan bir uzun hava türüdür” şeklinde tanımlamıştır (Parlak, 2013, s.250).Parlak, bozlakların en yoğun olarak görüldüğü yörenin Orta Anadolu olduğunu, bozlakların bu bölgeyle özdeşleşmiş olduklarını, Kırşehir, Kırıkkale ve Yozgat’ta genel uzun hava tarzının bozlak olduğunu ve bu yörelerin bozlağın merkezi oluşunda Abdalların önemli rol sahibi olduklarını bildirmiştir.

Orta Anadolu (Türkmen) bozlaklarında, Türkiye’nin diğer bölgelerinde seslendirilen uzun hava türleriyle zaman zaman benzer müzikal özellikler gözlemlense de, bozlaklar diğer uzun hava türlerinden farklı karakteristik seyir özellikleri gösteren, eşlik çalgısı olarak kullanılan bağlamanın icrasında kendine özgü mızrap tavrı gerektiren, kendine özgü ezgi çekirdekleri olarak tanımlamaya çalışacağımız melodik motifleri ve bezemeleri barındıran uzun havalardır.

Türk Halk Müziği kültürünün kuşaktan kuşağa aktarılmasında ağırlıklı olarak sözlü aktarım geleneğinin ve usta-çırak ilişkisinin rol oynadığı bilinmektedir. Bununla beraber, Türk Halk Müziği ile ilgili yazılı kaynakların oluşturulmuş olması, derlemelerin notaya alınmış olması ve üniversitelerde alanla ilgili akademik çalışmaların yapılması, Türk Halk Müziğine kimlik kazandırmış ve ulusal müzik kültürünün korunması anlamında Türk Halk Müziğinin bilimsel altyapı eksikliklerini önemli ölçüde telafi etmiştir. Bağlama çalgısı eğitimi, Türk Müziği Konservatuvarlarında Ana sanat Dalı düzeyinde, Güzel Sanatlar Fakültelerinde ve Eğitim Fakülteleri Müzik Eğitimi Anabilim dallarında ise alan çalgısı olarak ve Okul Çalgıları Dersi kapsamında, Güzel Sanatlar ve Spor liselerinde de yine alan çalgısı eğitimi düzeyinde sürdürülmektedir. Bağlama eğitiminde kullanılan yazılı kaynakların yöresel mızrap tavrı ve müzikal formlar ile ilgili ayrıntılara yeterli düzeyde yer vermediklerini söylemek mümkündür. İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı Bağlama ve Türk Halk Müziği Öğretim Görevlisi Adnan KOÇ (2001), bağlama eğitimi için yazılı öğretim metodu adı altında yayınlanan çalışmada, her konunun

Turkish Studies

genel hatlarını içeren eserlerin yayınından çok, belirli konularda uzmanlaşmanın hedef alınması gerektiğini; Türk halk müziğinde eserlerin karakterinin belirlenmesinde en önemli unsurlardan birisini oluşturan tavrı hususunun yazılı kaynaklarda yeterince işlenmediğini bildirmektedir (Koç, 2001, s.222). Birçok yöreye ait bağlama icrası çeşitlilikleri, müzikal yapıları ve çalış stilleri analiz edilerek, Konya mızrabı (ya da Konya tavrı), Yozgat Sürmelisi tavrı, Zeybek tavrı gibi isimlendirmelerle betimlenmişlerdir. Orta Anadolu yöresi müzik kültürüne ait bir form olan Bozlaklar da çeşitli araştırmacılar tarafından notaya alınarak kayıt altına alınmışlardır. Bozlakların müziksel analizi ile ilgili çalışmaların sınırlı olması ve bu formun icrasıyla ilgili ayrıntılı bilgiler içeren yazılı kaynakların bulunmaması, bozlakların öğrenilmesi ve icra edilmesi aşamasında müzikal zenginliğinin tam olarak anlaşılmasına ve geleneksel biçiminden uzak icra edilmesine neden olmaktadır. Geleneksel Türk halk müziğinin uzun hava formlarından biri olan Bozlak formunun, geleneksel icra stilleri ve melodik yapısı ile ilgili ayrıntılı analizlerin yapılmasına ve analizler sonucunda elde edilebilen verileri değerlendirerek bozlak formunun geleneksel olana en yakın şekilde öğrenilerek icra edilmesine yardımcı olacak bağlama alıştırmaları oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Buradan hareketle, yapılacak çalışmada, öncelikle bozlakların müzik eğitimi anabilim dallarında bireysel çalgı-bağlama eğitimi dersleri repertuarında yer alma sıklıkları ve icra biçimleri incelenmiş, durum tespitinden sonra, seçilen bozlakların icrasına yönelik alıştırmalar oluşturulup uygulanarak bozlakların geleneksel biçimlerine en yakın şekilde seslendirilmesine çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, bozlakların geleneksel icralarına ait ses kayıtlarının dinlenmesi yoluyla müzikal seyirlerinin ve melodik yapılarında sıkça kullanılan süsleme, bezeme ve motiflerin saptanması, ortak müzikal özelliklerin belirlenmesi ve tezene (mızrap) kullanma stillerinin analiz edilmesi ve elde edilecek veriler doğrultusunda Bozlak formunun öğretiminde yararlanılabilecek bağlama alıştırmaları oluşturulması ve alıştırmaların uygulamadaki etkinlik düzeyini ortaya koymaktır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Bu araştırma evren bakımından ses kayıtlarına ve notalarına ulaşılabilen bozlaklar ile,
2. Örneklem bakımından Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda bağlama ana dal öğrencisi olan 3 öğrenci ve seçilerek müzikal ayrıntıları analiz edilecek 2 bozlak formunda eser ile,
3. Örnek olay, gösterip yaptırma ve problem çözme öğretim metotları ile,
4. Değerlendirme aşamalarında SPSS 24 programı aracılığıyla kullanılan "Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi" ve "Kendall's W" korelasyon hesaplama yöntemleri ile sınırlıdır.

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın modeli ve yöntemi, evreni ve örnekleme, çalışma grubu oluşturulması, veri toplama süreci ve veri toplama yöntemleri, toplanan verilerin analiz edilmesinde ve değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, betimsel ve deneysel olmak üzere iki boyutlu bir araştırma olarak tasarlanmıştır.

“Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar. Eğitim alanındaki araştırmada, en yaygın betimsel yöntem, tarama çalışmasıdır. Çünkü araştırmacılar, bireylerin, grupların ya da fiziksel ortamların özelliklerini özetler” (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel,2012, s. 21).

Bu araştırmanın betimsel boyutunda veriler, alanyazın tarama, ses kayıtlarının müzikal analizi ve mülakat yoluyla elde edilmiştir.

“Deneysel yöntem, dikkatle kontrol edilmiş koşullar altında, belirli bir etkiye, harekete (girdi) karşılık nasıl bir tepkinin, davranışın (çıkıtı) meydana geleceğini saptamaya yönelmiş bir süreçtir. Araştırmacı belirli etkileri, yolları ya da çevresel koşulları değiştirerek, ayarlayarak, kontrol ederek; objelerin, bireylerin (denek) davranışlarının nasıl etkilendiğini, değiştiğini gözler ve anlamaya çalışır” (Kaptan,1998, s.74).

Araştırmanın deneysel boyutunda ise, bozlak icrasına yönelik alıştırma modelleri oluşturulmuş ve çalışma grubuna uygulanmıştır. Alıştırma modelleriyle ilgili uygulamaların, çalışma grubunda yer ala öğrencilerin bağlamada bozlak icralarını nasıl etkilediği ve ne ölçüde değiştirdiği gözlemlenmiş kayıt altına alınmış ve uzmanlar tarafından değerlendirilmiştir.

Yöresel bozlak icra eden sanatçıların kayıtlı icraları model alınarak ve analiz edilerek, bağlama eğitiminde bozlak formunun icrasına yönelik oluşturulacak alıştırma modellerinin bozlak icrası üzerinde etkinliğinin inceleneceği bu araştırma, geleneksel bozlak icralarıyla ilgili verileri, alanyazın tarama, mülakat ve müzikal analiz yoluyla ortaya koyması bakımından betimsel, bağlama çalgısında bozlak formunun icrasına yönelik oluşturulacak alıştırma modellerinin uygulanması ile etkilerini saptamaya çalışacak olması bakımından da deneyseldir.

Maltepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyelerinden Prof.Dr. Niyazi Karasar (2014) ar-ge araştırmalarını şu şekilde tanımlamışlardır: “Ar-ge araştırmaları uzman araştırmacıların sorumluluğunda, üretilmiş bilginin denemeli uygulaması ile, problemin çözümünde etkili olabilecek nitelikte, geçerliği denenmiş somut ürünler geliştirmeyi amaçlayan araştırmalardır”(Karasar, 2014, s.28).

Araştırmada deneysel desenlerden tek- grup ön test / son test modeli uygulanmıştır. Bu desen Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Haluk Özmen(2014) tarafından şöyle tanımlanmıştır; “gelişigüzel oluşturulmuş bir deney grubu bulunur ve bu gruba deneysel bir müdahale yapılmadan önce ön test, deneysel müdahale yapıldıktan sonra ise son test uygulanır. Ön test ve son testte aynı ölçme araçları kullanılır” (Özmen’den aktaran Metin, 2014, s.56).

Araştırmanın İşlem Basamakları

Bu araştırmada, konunun belirlenmesinin ardından alanyazın taraması yapılmış ve araştırma konusu kesinleştirildikten sonra araştırmanın yöntemi belirlenmiştir. Daha sonra belirlenen yöntem doğrultusunda, ön-test uygulamasıyla çalışma grubunun bağlama ile bozlak icralarına ilişkin mevcut durumu kaydedilerek ve uzman görüşüne sunulurken ortaya konulmuştur. Uzmanların, öğrenci performanslarını değerlendirirken kullanacakları ölçeğin boyutlandırılması amacıyla öncelikle değerlendirme kriterleri ile ilgili madde havuzu oluşturulmuştur. Derecelendirilmiş ölçeğin ön denemesi tasarlanarak uzman görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlar maddeleri puanladıktan sonra gereksiz görülen boyutlar çıkarılmış, gerekli görülen boyutlar eklenmiştir. Puanlayıcılar arası uygunluk katsayısı Kendall’s W formülü ile hesaplanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda, araştırmanın konusu için seçilen Orta Anadolu bölgesi bozlaklarının çalınmasına yönelik çalgı alıştırması hazırlanmış ve çalışma grubuna uygulanmıştır. Son olarak, son-test aşamasında

uygulama sonrası öğrenci performansları yeniden kaydedilerek ve uzman görüşüne sunulularak değerlendirme işlemi gerçekleştirilmiş ve araştırma süresince elde edilen verilerin istatistiksel analizleri yapılarak bulgular değerlendirilmiş ve raporlaştırılmıştır.

Alanyazın Tarama

Alan yazın taraması araştırma süreci boyunca devam etmiş, yazılı, işitsel ve görsel kaynaklardan ulaşılan ek bilgiler ve farklı bilgiler doğrultusunda ilgili bölümlerde yeniden içerik düzenlemeleri yapılmıştır. Bu aşamada, bağlama eğitimi, bağlamada yöresel icra biçimleri, Türk Halk Müziği, Türk halk müziğinde ayaklar ve makamlar, Orta Anadolu Bölgesi Halk Müziği repertuarı ve yöresel mızrap (tezene) tavrıları üzerine çeşitli kaynaklara ulaşılmış, elde edilen veriler belirlenen yöntemler kullanılarak işlenmiş ve ulaşılabilen bulgulara araştırma raporunda yer verilmiştir.

Araştırma - Geliştirme

Bu aşamada, bağlama eğitiminde halk müziği eser formlarının çalınmasına yönelik gerçekleştirilmiş çalışmalara ulaşmak amacıyla alan yazın taraması yapılmış; öğretim modelinin boyutları(bilişsel-psikomotor), kullanılacak metotlar ve aşamalar belirlenmiştir. Alan yazın taramasında ulaşılabilen öğretim modelleri de dikkate alınarak tasarlanacak öğretim modelinin, kazanımları, içeriği ve öğretme-öğrenme süreci ile ilgili detaylar belirlenmiştir.

Uygulanması düşünülen öğretim modelinin taslağı oluşturularak uzman görüşüne sunulmuş ve uzman değerlendirmeleri doğrultusunda model taslağı üzerinde gerekli görülen düzeltmeler, düzenlemeler yapılmıştır.

Evren ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın betimsel boyutunun çalışma evrenini Orta Anadolu bölgesi müzik repertuarına ait olan bozlaklar oluşturmaktadır.

“Örneklem, belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümedir. Araştırmalar, çoğunlukla, örneklem kümeler üzerinde yapılır ve alınan sonuçlar, ilgili evrenlerine genellenir”(Karasar, 2013, s. 110).

Yukarıda verilen çalışma evreni içerisinden öğretim modeli oluşturmak amacıyla seçilmiş bozlaklar bu araştırmanın betimsel boyutunun örneklemini oluşturmaktadır. Analizleri yapılarak, öğretim modelinin uygulanması aşamasında üzerlerinde etüd çalışmaları yapılacak eserler belirlenirken olasılık dışı örneklem oluşturma yöntemlerinden biri olan “monografik örneklem seçme yöntemi” kullanılmıştır. “Monografik örnekleme yönteminde araştırmacı, evren ile ilgili bilgilerine ve öngörülerine dayanarak, evreni temsil edebileceğini düşündüğü bir küme ya da bir-birkaç denek üzerinde çalışır”(Ural ve Kılıç, 2011, s. 44).

Araştırmanın uygulama çalışmaları için oluşturulan çalışma grubunu Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi bölümü Müzik Eğitimi Anabilim dalında öğrenim gören bağlama öğrencilerinden tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiş 3(üç) bağlama öğrencisi oluşturmaktadır.

Uygulama

Bu araştırmanın uygulama konusu olan ‘bozlak formu’ öğretimi, bağlama eğitimi programı kapsamında yer alan bir konu olması nedeniyle, gerçekleştirilen uygulamaların plânlaması, ders plâni şeklinde yapılmıştır.

Alan yazın taraması ve uzman görüşleri doğrultusunda oluşturulan bağlama eğitiminde bozlak icrasına yönelik alıştırma modelleri, Gazi Üniversitesi Müzik Öğretmenliği Bölümü lisans öğrencilerinden rastgele seçilen 5 katılımcıyla uygulanmaya başlanmıştır. İki katılımcı ilk uygulamadan sonraki uygulamalara katılmamışlar ve uygulamalar 3 katılımcıyla sürdürülerek tamamlanmıştır.

Hazırlanan öğretim modelinin uygulanma süresi 6 hafta olarak planlanmıştır.

Uygulamalar, 3 öğrencinin her biri için bireysel olarak gerçekleştirilmiş ve her bir bozlak eseri için, öğrencilerle haftada 1 ders çalışma planlanarak 6 hafta çalışılmıştır.

Değerlendirme

Öğretim modelinin değerlendirilmesinde kullanılan veriler;

- a. Öğretim modelinin uygulanması öncesinde öğrencilerin bozlak icrası performanslarını ölçmek ve değerlendirmek için uygulanan ölçümlerde uzman puanlamalarından;
- b. Öğretim modelinin uygulanması sırasında süreç değerlendirme formlarından;
- c. Uygulamalar sonrasında, modelin araştırma-geliştirme aşamasında tespit edilmiş olan ve öğrenciler tarafından icra edilen 2 bozlağın, 5 uzman tarafından değerlendirilmesiyle, elde edilen verilerdir.

Ölçme Araçları

Araştırmanın deneysel boyutunun ilk aşamasında, çalışma grubunun oluşturulan bağlama alıştırma uygulamadan önceki bozlak icrası düzeyini belirlemek amacıyla, bozlak icrası performanslarıyla ilgili elde edilecek video kayıtları uzman görüşlerine sunulmuş ve değerlendirmede uzman görüşü alınarak boyutlandırılan ‘performans değerlendirme ölçeği’ kullanılmıştır. Bu aşama öntest aşaması olarak değerlendirilmiştir. Uygulamalar sırasında her öğretim etkinliği sonunda ders öğretmeni tarafından hazırlanan süreç değerlendirme formları kullanılmıştır. Bozlak icrasına yönelik oluşturulmuş alıştırma uygulamaları uygulandıktan sonra sontest aşaması olarak (yeniden icraların kaydedildiği aşamada) gerçekleştirilen bozlak icrası performanslarına ilişkin video kayıtları tekrar uzman görüşüne sunulmuş ve öntest aşamasında ölçme aracı olarak kullanılan performans değerlendirme ölçeği tekrar kullanılmıştır.

Ölçüm Güvenirliği

Ölçüm güvenirliliğini, ‘ölçeğin ölçülmek istenen özelliği ne kadar gerçekçi ölçebildiği’ şeklinde tanımlamak mümkündür. Büyüköztürk (2012),güvenirliliği : ‘bireylerin test maddelerine verdikleri cevaplar arasındaki tutarlılık’ şeklinde tanımlamıştır.(Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, 108) Karasar (2013), iyi bir ölçüme bulunması gereken üç özelliği şu şekilde sıralamıştır; “Güvenirlilik”, “Geçerlilik” ve “Kullanılabilirlik” (Karasar, 2013, s.147).

Bu araştırma sürecinde öğrenci performanslarının değerlendirilmesinde kullanılan ölçeğin ölçüm güvenirliliğini test etmek için gerçekleştirilen tüm uygulamalar kayıt altına alınmıştır. Bağlamada bozlak icrasıyla ilgili öğrenci performanslarını içeren video kayıtları uzman görüşüne sunulmuş ve performansları değerlendirmeleri istenmiş ve buradan alınan veriler ile bağımsız gözlemcilerin aynı bireyi değerlendirmeleri arasındaki korelasyon IBM-SPSS Statistics 24 programı kullanılarak ‘Kendall’ın Uyum Katsayısı’ yöntemi ile değerlendirilmiştir. Karasar (1982), Kendall’ın uyum katsayısı yöntemini: ‘Birden çok gözlemcinin birbirinden bağımsız olarak aynı şey(ler)i ölçmek istemesi durumunda bu yöntem uygulanabilir. Bağımsız gözlemcilerin gözlem sonuçları birbirine ne kadar yakınsa, ölçmenin o denli güvenilir olduğu söylenir. Bağımsız gözlemciler arası

uyumun hesaplanmasında ya Kendall'ın uyum katsayısı ya da özel değişkenlik çözümlemesi tekniği kullanılmaktadır' şeklinde ifade etmiştir. (Karasar,1982,157'den aktaran Balcı,2015,115)

Değerlendirme Boyutu	Kendall W Uyum Katsayısı	Anlamlılık Değeri (Sig.)
1	,844	,015
2	,958	,008
3	,832	,016
4	,840	,015
5	,760	,022
6	,950	,009
7	,929	,010

Tablo 1

Değerlendirme Ölçeğinde yer alan 7 boyuta ilişkin uzmanlar arası 'Kendall's W' uyum katsayıları ve anlamlılık değerleri (Kalktı Göç Eyledi Avasar Elleri isimli eserin ön-test değerlendirmesi)

Değerlendirme Boyutu	Kendall W Uyum Katsayısı	Anlamlılık Değeri (Sig.)
1	,958	,008
2	,929	,010
3	,844	,015
4	,743	,024
5	,832	,016
6	,950	,009
7	,958	,008

Tablo 2

Değerlendirme Ölçeğinde Yer Alan 7 Boyuta İlişkin 'Kendall's W' Uzmanlar Arası Uyum Katsayıları Ve Anlamlılık Değerleri (Sarı Yazma Yakışmaz Mı Güzele İsimli Eserin Ön-Test Değerlendirmesi)

Demirel (2004), korelasyon katsayılarının yorumlanmasına ve güvenilirlik tespitine dair şunları ifade etmektedir : 'Korelasyon katsayısı -1 ile +1 arasında değişen değerler almakla birlikte güvenilirlik katsayısı hemen her zaman 0 ile +1 arasında değişen değerler almaktadır. Bir ölçme aracı ya da ölçme sonuçları, bu katsayının +1'e yakınlığı oranında tesadüfi hatalardan arınık yani güvenilir olarak kabul edilir"' (Demirel, 2004, s.195). Araştırmanın ön-test değerlendirmesine ait puanlamalar için kullanılan performans değerlendirme ölçeğinde mevcut uzman puanlamalarına göre elde edilen güvenilirlik katsayıları, 0.10 ile 1,00 arasında pozitif orantılı değişkenlik gösterdiği için ölçüm aracı güvenilir olarak kabul edilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmada elde edilen nitel veriler, nitel araştırma veri analiz yaklaşımlarından olan betimsel veri analizi ile işlenmiştir. Ölçme araçları ile toplanan verilerin çözümlemesinde SPSS 24 programı kullanılmıştır.

Veri analizi işlemlerinin ilk aşamasında; kayıt altına alınan öğrenci performanslarına ilişkin veriler diğer bir ifadeyle ön-test sonuçları hazırlanan performans değerlendirme ölçeği yardımıyla puanlanmak üzere uzman değerlendirmesine sunulmuştur. Uzman değerlendirmeleri ve değerlendirmeler arası uyumluluk-korelasyon analiz edilmiştir.

Veri analizinin ikinci aşamasında; son-test sonuçları tekrar uzman görüşüne sunulmuş ve araştırma sürecinde kullanılan performans değerlendirme ölçeği üzerinde yapılan sayısal değerlendirmeler analiz edilmiş, ön-test – son-test puanları arasındaki farklılıklar değerlendirilmiş ve yorumlanarak raporlaştırılmıştır.

Çalışmanın sonunda elde edilen veriler kullanılarak öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla “Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi” uygulanmış, test sonuçları yorumlanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, elde edilen verilerin analizi ile ulaşılan alt problemlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

“Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele” ve “Gine Göç Eyledi Avşar Elleri” İsimli Bozlakların Makamsal Yapıları ve Seyir Özelliklerine İlişkin Bulgular

“Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele” (Çekiç Ali) İsimli Bozlağın Dizisi ve Seyir Özellikleri



Şekil.1 Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele (Çekiç Ali) isimli bozlağın dizisi

Eserin girişinde 7.8. ve 9. Derece sesleri üzerinde ısrarlı üçlemelerin icra edilmesinden sonra seyrin devamında 5.6. dereceler ve 4.5. dereceler arasında çarpmalar icra edilerek 5. Derece eksenli ezgiler çalındığı, sonrasında inici seyirle 3. Derece sesinin (asma kararın) duyurulduğu; 2, 4. ve 5. Derece seslerin (La kararda Si-Re ve Mi notalarının tizden pese seyirde bemol alması) karar sesine dönülürken pesleştirilerek (alterasyon) icra edildiği, eserin 7. Derecesindeki (diyez) sesin naturel sese kısa süreli alterasyonunun da duyurularak 5. Derecede asma karar olarak tanımlanabilecek ısrarlı kalışlar yapıldığı tespit edilmiştir.

“Gine Göç Eyledi Avşar Elleri” (Muharrem Ertaş) İsimli Bozlağın Dizisi ve Seyir Özellikleri



Şekil.2 “Gine Göç Eyledi Avşar Elleri” isimli bozlağın dizisi

Eserin 8. derecesi üzerinde yer alan atak ezgilerle giriş verilmeden önce , karar sesi üzerinde yer alan dörtlü aralıkta, kulağı eserin 11. ve 12. Derecelerindeki motiflere hazırlayıcı, (aynı motiflerin 4. ve 5. Derecelerde çalınması ile) kısa ezgiler icra edildiği, eserin 8. derecesinden çıkıcı karakterde ezgilerle 12. ve 13. dereceleri duyurduktan sonra 9. ve 10. Derecelerde belirgin kalışlar seslendirildiği, 8. dereceden 4. Dereceye hızlı geçkiler şeklinde inici karakterde ezgilerin çalındığı, karar sesine dönerken 2. Derece sesinin glissando (kaydırma) tekniğiyle yarım ses pesleştirilerek duyurulduğu tespit edilmiştir.

Eserin notaya aktarımında yer verilen 1 komalık Si Bemol sesinin günümüz bağlamalarında Si Naturel sesi olarak çalınabileceği, 1 komalık bemol alan Si sesinin icrasının ancak eski

bağlamalarda yer alan perde düzeninin kullanılmasıyla mümkün olabileceğini söylemek mümkündür.

Çalışma Grubunun Bozlak İcralarındaki Uygulama Öncesi Durumlarına İlişkin Bulgular

Uygulama öncesi çalışma grubu öğrencileri ile yapılan görüşmeler dikkate alınarak, Bireysel Çalgı Eğitimi- Bağlama dersleri müfredatında bağlama ile bozlak çalmaya yönelik herhangi bir modelin uygulanmadığı, çalışma grubu öğrencilerinin, Bireysel Çalgı eğitimi kapsamında bozlak çalmaya yönelik herhangi bir plânlı eğitimden geçmedikleri; sadece belirli bozlakları bireysel çabalarıyla dinleyip tekrar etme yoluyla icra etmeye çalıştıkları, bozlağın geleneksel formu ve müzikal karakteristiği üzerinde özel bir çalışma yapmadıkları tespit edilmiştir.

Çalışma grubunun bağlama çalgısı ile ilgili temel teknikleri kazanmış olmaları ve deşifre konusunda belirli düzeyde yetkin olacakları varsayımından hareketle, uygulamalar ulaşılabilen ve araştırma sürecinde çalışmalara gönüllü olarak katılmak isteyen 2. sınıf ve 3. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin uygulama öncesi bozlak icrası durumlarını ortaya koymak amacıyla, belirlenen bozlakların notaları kendilerine verilmiş ve deşifre ederek çalışmalarını için öğrencilere belirli bir süre verilmiştir. Her bir öğrenciden, Bağlama çalgısında mevcut teknik düzeylerinin ölçüsünde bozlakları çalmaları istenmiştir. Bu işlemlerin görüntü ve ses kaydı alınmış, bu kayıtlar, hazırlanan performans değerlendirme ölçeği kullanılarak 5 uzman tarafından puanlanmıştır. Yapılan değerlendirmeler tablolar halinde verilmiş ve yorumlanmıştır.

		Uzman1	Uzman2	Uzman3	Uzman4	Uzman5
Öğrenci1	Ön-test	2.14	2.00	2.28	1.28	1.85
Öğrenci2	Ön-test	2.00	1.42	2.14	1.57	1.57
Öğrenci3	Ön-test	6.14	5.85	4.14	4.71	4.42

Tablo 3. “Kalktı Göç Eyledi Avşar Elleri” isimli bozlağa ait Ön test Ortalamaları

		Uzman1	Uzman2	Uzman3	Uzman4	Uzman5
Öğrenci1	Ön-test	2.28	2.00	2.85	1.28	2.28
Öğrenci2	Ön-test	1.85	1.42	2.28	1.42	1.57
Öğrenci3	Ön-test	6.28	7.00	4.00	5.42	4.85

Tablo 4 . “Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele” isimli bozlağa ait Ön test Ortalamaları

Hazırlanan ‘Bağlamada Bozlak İcrasına Yönelik Alıştırma Modelleri’ nin Öğrenme İçeriğine İlişkin Bulgular

Eğitim – öğretim süreci, ulaşılmaması hedeflenen kazanımları belirlenmiş, hangi kazanıma hangi aşamada hangi çalışmalarla ulaşılabileceği tasarlanmış, planlanmış faaliyetleri kapsar. Eğitim – öğretim faaliyetleri uzun ve kısa vadeli hedeflere göre yıllık plan ve ders planı gibi farklı kapsamlarla yapılandırılmış planlar doğrultusunda yürütülür. Ünitelendirilmiş yıllık plân, belli ünite ve konuların yıl içerisinde ne zaman işleneceğini gösteren bir çalışma planıdır. Ders plânı ise; “belli bir ders için bir ya da birden çok ders saati içerisinde işlenecek konuların plânlamasıdır” (Demirel, 2004, s.25). Bu araştırmanın konusu olan bağlama çalgısı ile bozlak öğretimine yönelik alıştırma modelleri, bağlama eğitimi programı kapsamında yer alan bir boyut olduğu için gerçekleştirilecek çalışmaların plânlanması, ders plânı şeklinde yapılmıştır. Öğretim modeli, öğrenme alanları ve içeriği aşağıda yer alan Bağlama Çalgısı ile Bozlak Öğretimi Ders Planı’nda belirtildiği üzere her bozlak için 3 bilişsel ve 4 uygulama olmak üzere 7 öğrenme alanından oluşmaktadır. Bilişsel öğrenme alanlarının, uygulama alanları açısından bir ön bilgilenme ve hazırlık aşaması olduğunu söylemek mümkündür. Burada, eserin yöresi, kaynak kişisi, makamsal seyir özellikleri ve ritmik yapısı hakkında teorik

bilgiler verilmiş ve öğrencilerin, ilgili bilişsel kazanımları gerçekleştirip gerçekleştirmediği değerlendirilmiştir.

Uygulama alanında ise; öğrencilerin bozlakları, geleneksel formuna olabildiğince yakın şekilde, yöresel tavırla ve müzikal karakteristiğine uygun şekilde bağlama çalgısı ile seslendirmeleri amaçlanmıştır. Bu amaçlara yönelik hazırlanan bağlama alıştırmaları, uygulamalar aşamasında, ders plânında detaylandırıldığı şekline uygun ifadelerle öğrencilere uygulanmaya çalışılmıştır. Her çalışma sonunda öğrenci performansları öğretmen tarafından değerlendirilmiş, gözlemlenen sonuçlar tablolar halinde verilmiştir. Tasarlanan öğretim modelinin ders planlarına ayrıntılı olarak aşağıda yer verilmiştir.

Bozlak Öğretimi Ders Plânı I

Ders: Bireysel Çalgı Eğitimi -Bağlama

Konu: Bozlak (Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele)

Sınıf: II. ve III. SINIF II. Dönem

Süre: 25 dk.

Konular:

Bilişsel Alan:

1. Bozlağın yöresi
2. Bozlağın müzikal seyri
3. Bozlağın karakteristik mızrap vuruşları

İlgili kazanımlar:

1. Bozlağın ait olduğu yöreyi öğrenebilme
2. Bozlağın makamsal yapısını ve seyir özelliklerini öğrenebilme
3. Bozlağın karakteristik mızrap vuruşlarını öğrenebilme

Metot: Anlatma, sunma, gösterme/yaptırma yoluyla öğretim metotları

Strateji: Sunuş yoluyla öğretim stratejisi

Araç ve gereçler:

- ‘Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele’ isimli bozlak
- İlgili görsel, işitsel ve kuramsal materyaller

Öğrenme-öğretim süreci:

1.Etkinlik: Bozlağın ait olduğu yöre ve kaynak kişisi ile ilgili bilgiler verilir. Bozlakların uzun hava formları arasında ve yöre müziği içerisinde önemli bir yere sahip olduğu ifade edilir. Bozlakların uzun hava formları içerisinde yer aldığı ifade edilir. Bozlakların da diğer uzun havalar gibi serbest ölçü ile icra edildikleri belirtilir.

2.Etkinlik ‘Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele’ isimli bozlağın makamsal seyri ile ilgili bilgi verilir. Bozlağın dizisinin 5. Derecesinde ‘Garip geçkisi’nin icra edilmesi gerektiği belirtilir. Garip geçkisinin icrasından sonra karar sesine dönerken yedinci derece ‘Sol #’ sesinin ‘sol naturel ‘ sesine dönüştüğü ifade edilir. Dizinin 8. ve 9. Derecelerinde güçlü kalıplar yapılmasının gerekliliği ifade edilir. Seslendirme sırasında koma seslerin bozlağın karakterini yansıtabilmek açısından doğru

icrasının önemine dikkat çekilir. Verilen bilgilerin öğrenci tarafından tekrar edilmesi istenir. Bozlağın dizisi nota halinde verilir. Bağlama ile bozlağın dizisi icra edilerek örneklendirilir.



Şekil 3. ‘Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele’ isimli bozlağın dizisi

3.Etkinlik: ‘Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele’ isimli bozlağın icrası sırasında üçleme ve altılamaların mızrapla nasıl icra edileceği bağlama ile örneklendirilerek gösterilir. Son olarak anlatılanların öğrenciler tarafından tekrar edilmeleri istenir.

Ölçme-Değerlendirme: Ders sonrasında öğrencilerin bilişsel öğrenme durumlarını değerlendirmek amacıyla, belirtilen kazanımlarla ilişkili olarak aşağıdaki süreç değerlendirme formu kullanılacaktır. İlgili öğrenme alanına ilişkin kazanımların gerçekleşme oranını ölçmek için 3 soruluk bir test hazırlanacaktır. 1. ve 3. soru 30 puan üzerinden, 2. Soru 40 puan üzerinden değerlendirilecektir.

Tablo 5. “Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele” bozlağı Bilişsel Öğrenme Alanına İlişkin Sorular ve Öğrencilerin Aldıkları Puanları Gösteren Süreç Değerlendirme Formu

Sorular	Öğrenci 1	Öğrenci 2	Öğrenci 3
Adı geçen bozlak hangi yöreye aittir?	30	30	30
Adı geçen bozlağın müzikal seyri nasıldır?	40	40	40
Adı geçen bozlakta hangi mızrap tavrı yer almaktadır?	30	30	30
Toplam	100	100	100

Bilişsel öğrenme alanı, uygulamaya temel sağlayacak bir hazırlık aşaması olarak planlandığından, öğrencilerin bağlamayla seslendirecekleri bozlaklarla ilgili temel kavramsal bilgilere sahip olmaları amaçlanmıştır.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, her bir öğrenci bilişsel alan sorularına tam cevap vermek suretiyle 100 puan almışlardır.

Uygulama Alanı:

1.Bağlama çalgısında bozlak formundaki eserlerden ‘Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele’ isimli eserin icrası

2. Esere ait dizinin seslerini doğru icra edebilme.
3. Eserin formuna ve değişken ritimsel yapısına uygun icra edebilme.
4. Eserin ait olduğu yöreye ait mızrap (tezene) tavrılarını uygulayabilme.

Süre: Her etkinlik için 40 dk.

İlgili kazanımlar:

- 1.Bozlağın karakteristik yapısına uygun icrada bulunabilme.
- 2.Bozlaktaki ses aralıklarını (tam, yarım, koma ses gibi) doğru seslendirebilme
- 3.Bozlağın motiflerini net şekilde ve yöre tavrına yakın bir şekilde icra edebilme

Turkish Studies

4.Bozlağı mızrap tavrılarına uygun ve müzikal bütünlük içerisinde icra edebilme.

Strateji: Sunuş yoluyla öğretim stratejisi

Metot: Anlatma, sunma, gösterme/yaptırma yoluyla öğretim metotları

Araç ve gereçler:

- Görsel ve işitsel materyaller
- ‘Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele’ bozlağı ve bu bozlağı icra etmeye yönelik yazılan alıştırmalar

- Eşlik sazı (bağlama)

Öğrenme-öğretme süreci:

1.Etkinlik: ‘Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele’ bozlağı, Çekiç Ali (Ali Ersan)’a ve günümüz yöre sanatçılarına ait görsel ve işitsel kayıtlardan dinlenir ve 1. konuda edinilen kazanımlara dayalı olarak öğrencilerin yorumları alınır. Öğretmen tarafından bağlama çalgısı ile eserin müzikal motifleri ve cümlelerine ait örneklemeler yapılır. Daha sonra öğretmen tarafından bağlama ile seslendirilen alıştırmalar öğrenci tarafından bağlama eşliğinde tekrar edilir ve gerekli eklemeler ve düzeltmeler yapılır.

2.Etkinlik: ‘Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele’ bozlağında yer alan ses aralıklarına yönelik hazırlanan alıştırmalar, öğretmen tarafından bağlama ile icra edilerek örneklenir ve öğrenci tarafından bağlama eşliğinde tekrar edilir. Alterasyona uğrayan seslerin doğru seslendirilmesinin bozlağın karakteristik yapısını yansıtmak açısından önemli olduğu vurgulanır.

3.Etkinlik: ‘Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele’ bozlağının seyir özellikleri (karar ses, ısrarlı duyurulacak dereceler) ve inici- çıkıcı seyirler sırasında uygulanacak geçkiler öğretmen tarafından bağlama çalgısı ile icra edilerek ve açıklamalarla örneklenir.

4.Etkinlik: ‘Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele’ bozlağının yöresel mızrap tavrılarına yönelik hazırlanan alıştırmalar, yörenin icra geleneğine uygun bir şekilde ve müzikal bütünlük içinde öğretmen tarafından örneklenir ve öğrenciye tekrar ettirilir. Gerekli düzeltmeler yapılır ve yeterli icra düzeyi gözlemleninceye kadar örnekleme ve tekrar süreci devam eder. Mızrap tavrılarıyla ilgili alıştırmalar yapıldıktan sonra bozlak icrasına geçilir.

‘Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele’ bozlağında yer alan motifleri, bezemeleri, süslemeleri ve cümleleri içeren, bozlağın seyir yapısına ve yöresel tavrına uygun icra edilmesine yönelik hazırlanan alıştırmalar aşağıda verilmiştir.

Alıştırma 1



Şekil.4 “Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele” bozlağının icrasına yönelik 1. alıştırma

*Alıştırma 1, eserin girişinde yer alan üçlemelerin ve 5.6. dereceler ve 4.5. dereceler arasında çarpmalar icra edilerek sonrasında 3. Derece do sesini (asma karar) duyurmaya yöneliktir.

Turkish Studies

Alıştırma 2

Şekil.5 “Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele” bozlağının icrasına yönelik 2. Alıştırma

Alıştırma 2, 4. ve 5. Derece seslerin alterasyonunu (pesleşmelerini) icra etmeye yöneliktir.

Alıştırma 3

Şekil.6 “Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele” bozlağının icrasına yönelik 3. Alıştırma

*Alıştırma 3, üçlemeleri çalıştırmasının yanısıra, eserin 7. Derecesindeki diyezli sesin naturel sese alterasyonunu çalıştırmaya yöneliktir.

Alıştırma 4

Şekil.7 “Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele” bozlağının icrasına yönelik 4. Alıştırma

*Alıştırma 4, bozlağın sözlü kısımları seslendirilirken, sözlerin aralarında çalınması gereken motifleri çalıştırmaya yöneliktir.

Ölçme-değerlendirme: Ders sonrasında öğrencilerin performanslarını değerlendirmek amacıyla, her uygulamaya ait kazanımlarla ilgili olarak aşağıdaki süreç değerlendirme formu kullanılmıştır. İlgili öğrenme alanına ilişkin kazanımların gerçekleşme oranını ölçmek için 4 maddelik bir form hazırlanmıştır. Her madde 25 puan üzerinden değerlendirilmiştir.

Tablo 6. Uygulama Alanları ve Uygulama Sürecinde Öğrencilerin Aldıkları Puanlar

Sorular	Öğrenci 1	Öğrenci 2	Öğrenci 3
1. Bozlağın makamsal seyrini icra edebilme	25	25	25
2. Bozlağın karakteristik yapısında yer alan ses değişikliklerini (alterasyon) bağlama ile doğru seslendirebilme	20	20	25
3. Bozlak içerisinde hız değişikliklerini ve tezene vuruşlarını doğru seslendirebilme	20	20	25
4. Bozlağın sözlü seslendirilen bölümlerini bağlama eşliği ile yapısal bütünlüğü koruyarak seslendirebilme	15	15	20
Toplam Puan	80	80	95

Ders öğretmeni tarafından yapılan süreç değerlendirmesi sonucunda, öğrenci 1 in 81-100 aralığında bir puan alarak çok iyi, öğrenci 2 ve 3 ün ise 61-80 aralığında bir puan almak suretiyle iyi olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Bozlak Öğretimi Ders Plânı II

Ders: Bireysel Bağlama II

Konu: Bozlak (Gine Göç Eyledi Avşar Elleri)

Sınıf: II. VE III. SINIF II. Dönem

Süre: 25 dk.

Konular:

Bilişsel Alan:

1. Bozlağın yöresi
2. Bozlağın müzikal seyri
3. Bozlağın karakteristik mızrap vuruşları

İlgili kazanımlar:

1. Bozlağın ait olduğu yöreyi öğrenebilme
2. Bozlağın makamsal yapısını ve seyir özelliklerini öğrenebilme
3. Bozlağın karakteristik mızrap vuruşlarını öğrenebilme

Metot: Anlatma, sunma, gösterme/yaptırma yoluyla öğretim metotları

Strateji: Sunuş yoluyla öğretim stratejisi

Araç ve gereçler:

- ‘Gine Göç Eyledi Avşar Elleri’ isimli bozlak
- İlgili görsel, işitsel ve kuramsal materyaller

Öğrenme-öğretme süreci:

1.Etkinlik: Bozlağın ait olduğu yöre ve kaynak kişisi ile ilgili bilgiler verilir. Avşar bozlaklarının uzun hava formları arasında ve yöre müziği içerisinde önemli bir yere sahip olduğu ifade edilir. Avşar bozlaklarının da diğer uzun havalar gibi serbest ölçü ile icra edildikleri belirtilir.

2.Etkinlik: ‘Gine Göç Eyledi Avşar Elleri’ isimli bozlağın makamsal seyri ile ilgili bilgi verilir. Avşar Bozlaklarının dizisinin belirli ses değiştirici işaretleri alan karakteristik bir sekizli ve bu sekizli üzerine kurulan dörtlüde çeşitli ezgi tekrarları yapılarak icra edilmesi gerektiği belirtilir. Eserin sözlü kısmına giriş yapılırken direkt olarak sekizinci veya onbirinci dereceden giriş yapılması gerektiği, bununla beraber sözlü kısım için giriş verilmeden önce eserin havasını yumuşatmak amacıyla pesteki dörtlüde (karar sesi çevresinde) çeşitli ezgilerin icrasından sonra sekizli üzerindeki atak ezgilere geçilmesinin daha müzikal olacağı belirtilir. Sekizli üzerindeki atak ezgileri icra ederken 12. dereceye kimi zaman 13. dereceye kadar tırmanan , 9. ve 10. derecelerde karakteristik kalıplar yapan ezgiler oluşturulacağı, icranın devamında 8. dereceye gelinmesi, burada yine 6.ve 7. derecelerin de kullanılarak güçlü kalıplar yapılması gerektiği belirtilir. Sekizli üzerinde yer alan dörtlü içerisinde çeşitli ezgi tekrarlarından sonra hızlı biçimde 3. ve 4 . dereceye gelinmesi gerektiği ve burada yine güçlü kalıplar yapılarak (sekizli üzerinde icra edilen ezgilerin bir oktav pes perdelerden özeti şeklinde) karar sesine gelineceği belirtilir. Söz bölümü için giriş verilirken 8. derece çevresinde icra edilen birkaç kısa ezgiyle söz bölümüne giriş verileceği belirtilir.

Geleneksel icralarda sıklıkla yer alan ‘RE’ sesi (4. Derece) üzerine kurulan ‘Garip Geçkisi’ nin sadece bağlama çalgısı ile icralarda yer aldığı, eserin zenginleştirilmesi için icra edilebileceği, bununla beraber bozlağın söz bölümünde icra edilmemesi gerektiği belirtilir. Seslendirme sırasında koma (çeyrek) seslerin bozlağın karakterini yansıtabilmek açısından doğru icrasının önemine dikkat çekilir. Verilen bilgilerin öğrenci tarafından tekrar edilmesi istenir. Bozlağın dizisi nota halinde verilir. Bağlama ile bozlağın dizisi icra edilerek örneklendirilir.



Şekil.8 “Gine Göç Eyledi Avşar Elleri” isimli bozlağın dizisi

3.Etkinlik: Bozlağın karar sesine (LA) dönülen motifler çalınırken tanbur perde sistemi ile çalınan bağlamalarda 1 koma Si bemol olarak çalınabilen, diğer perde sistemlerinde Si natürel olarak seslendirilen Si notasının, parmak kaydırarak 4 koma değerinde Si bemol sesine taşınacağı bilgisi verilir ve bağlama çalgısı ile örneklendirilir.

4.Etkinlik: ‘Gine Göç Eyledi Avşar Elleri’ isimli bozlağın icrası sırasında üçleme ve altılamaların mızrapla nasıl icra edileceği bağlama ile örneklendirilerek gösterilir. Son olarak anlatılanların öğrenciler tarafından tekrar edilmeleri istenir.

Ölçme-Değerlendirme: Ders sonrasında öğrencilerin bilişsel öğrenme durumlarını değerlendirmek amacıyla, belirtilen kazanımlarla ilişkili olarak aşağıdaki süreç değerlendirme formu kullanılacaktır. İlgili öğrenme alanına ilişkin kazanımların gerçekleşme oranını ölçmek için 3 soruluk bir test hazırlanacaktır. 1. ve 3. soru 30 puan üzerinden, 2. Soru 40 puan üzerinden değerlendirilecektir.

Tablo 7. “Gine Göç Eyledi Avşar Elleri” bozlağı Bilişsel Öğrenme Alanına İlişkin Sorular ve Öğrencilerin Aldıkları Puanları Gösteren Süreç Değerlendirme Formu

Sorular	Öğrenci 1	Öğrenci 2	Öğrenci 3
Adı geçen bozlak hangi yöreye aittir ?	30	30	30
Adı geçen bozlağın müzikal seyri nasıldır ?	40	40	40
Adı geçen bozlakta hangi karakteristik mızrap vuruşları yer almaktadır ?	30	30	30
Toplam	100	100	100

Bilişsel öğrenme alanı, uygulamaya temel sağlayacak bir hazırlık aşaması olduğundan, öğrencilerin bağlamayla seslendirecekleri bozlaklarla ilgili temel kavramsal bilgilere sahip olmaları amaçlanmıştır.

Uygulama Alanı:

1. Bağlama çalgısında bozlak formundaki eserlerden ‘Gine Göç Eyledi Avşar Elleri’ isimli eserin icrası

2. Esere ait dizinin seslerini doğru icra edebilme, dereceler arası geçişleri icra edebilme.
3. Eseri, formuna ve değişken ritimsel yapısına uygun icra edebilme.
4. Eserin ait olduğu yöreye ait mızrap (tezene) tavırlarını uygulayabilme.

Süre: Her etkinlik için 40 dk.

İlgili kazanımlar:

1. Bozlağın karakteristik yapısına uygun icrada bulunabilme.
2. Bozlaktaki ses aralıklarını (tam, yarım, koma ses gibi) doğru seslendirebilme
3. Bozlağın motiflerini net şekilde ve yöre tavrına yakın bir şekilde icra edebilme
4. Bozlağı mızrap tavırlarına uygun ve müzikal bütünlük içerisinde icra edebilme.

Strateji: Sunuş yoluyla öğretim stratejisi

Metot: Anlatma, sunma, gösterme/yaptırma yoluyla öğretim metotları

Araç ve gereçler:

- Görsel ve işitsel materyaller
- “Gine Göç Eyledi Avşar Elleri’ bozlağı ve bu bozlağı icra etmeye yönelik yazılan alıştırmalar

- Eşlik sazı (bağlama)

Öğrenme-öğretme süreci:

1.*Etkinlik:* ‘Gine Göç Eyledi Avşar Elleri’ bozlağı, Muharrem Ertaş’a ve günümüz yöre sanatçılarına ait görsel ve işitsel kayıtlardan dinlenir ve 1. konuda edinilen kazanımlara dayalı olarak öğrencilerin yorumları alınır. Öğretmen tarafından bağlama çalgısı ile eserin müzikal motifleri ve cümlelerine ait örneklemeler yapılır. Daha sonra öğretmen tarafından bağlama ile seslendirilen alıştırma öğrenci tarafından bağlama eşliğinde tekrar edilir ve gerekli eklemeler ve düzeltmeler yapılır.

2.*Etkinlik:* ‘Gine Göç Eyledi Avşar Elleri’ bozlağında yer alan ses aralıklarına yönelik hazırlanan alıştırma, öğretmen tarafından bağlama ile icra edilerek örneklenir ve öğrenci tarafından bağlama eşliğinde tekrar edilir. Alterasyona uğrayan seslerin doğru seslendirilmesinin bozlağın karakteristik yapısını yansıtmak açısından önemli olduğu vurgulanır.

3.*Etkinlik:* ‘Gine Göç Eyledi Avşar Elleri’ bozlağının seyir özellikleri (karar ses, ısrarlı kalışlarla duyurulacak dereceler) ve bozlağın müzikal karakterini yansıtmak açısından önemli olan 8. Derece üzerinde ve karar sese dönerken dereceler arası uygulanacak geçkiler öğretmen tarafından bağlama çalgısı ile icra edilerek ve açıklamalarla örneklenir.

4.*Etkinlik:* ‘Gine Göç Eyledi Avşar Elleri’ bozlağının yöresel mızrap tavrılarına yönelik hazırlanan alıştırma, yörenin icra geleneğine uygun bir şekilde ve müzikal bütünlük içinde öğretmen tarafından örneklenir ve öğrenciye tekrar ettirilir. Gerekli düzeltmeler yapılır ve yeterli icra düzeyi gözlemleninceye kadar örnekleme ve tekrar süreci devam eder. Mızrap tavrılarıyla ilgili alıştırma yapıldıktan sonra bozlak icrasına geçilir.

‘Gine Göç Eyledi Avşar Elleri’ bozlağında yer alan motifleri, bezemeleri, süslemeleri ve çekirdek cümleleri içeren, bozlağın seyir yapısına ve yöresel tavrına uygun icra edilmesine yönelik hazırlanan alıştırma aşağıda verilmiştir.

Alıştırma 1

Şekil.9 “Gine Göç Eyledi Avşar Elleri” bozlağının icrasına yönelik 1. Alıştırma

The image shows two staves of musical notation for the first exercise. The first staff is in 4/4 time and contains a sequence of notes with fingerings (1, 2, 1, 1, 3, 1, 1, 2, 2, 1, 1, 3, 1, 3, 1, 1, 1, 0, 0, 1, 1, 2, 1, 2, 1, 1, 1, 3, 2, 1, 1, 2, 1, 1, 0, 0, 3, 3, 1, 1, 0, 0) and bowing directions (down and up arrows). The second staff continues the sequence with fingerings (1, 1, 1, 2, 3, 2, 1, 1, 1, 2, 1, 0, 0, 3, 3, 1, 1, 0, 0) and bowing directions (down and up arrows).

*Alıştırma 1, bozlağın sekizinci derecesi üzerinde yer alan atak ezgilerle giriş verilmeden önce , karar sesi çevresinde yer alan dörtlü aralıkta kulağı esere hazırlayıcı kısa ezgiler çalınmasına ve 4. derece üzerinde kurulan ‘Garip Geçkisi’ ni çalıştırmaya yöneliktir.

Alıştırma 2

Şekil.10 “Gine Göç Eyledi Avşar Elleri” bozlağının icrasına yönelik 2. Alıştırma



*Alıştırma 2, bozlağın 8. derecesinden sonra 12. ve 13. dereceleri duyurduktan sonra 9. ve 10. derecelerde karakteristik kalıpların çalıştırılmasına yöneliktir.

Alıştırma 3

Şekil.11 “Gine Göç Eyledi Avşar Elleri” bozlağının icrasına yönelik 3. Alıştırma



*Alıştırma 3, bozlağın seyrinde belirgin şekilde duyulan 8. derece üzerinden hızlı melodik geçişlerle 3. ve 4. derecelerde ısrarlı kalıplar yaparak eserin sözlü kısmına girişin hazırlanmasını çalıştırmaya yöneliktir.

Alıştırma 4

Şekil.12 “Gine Göç Eyledi Avşar Elleri” bozlağının icrasına yönelik 4. Alıştırma



*Alıştırma 4, karar sesine (LA) dönerken Si notasının parmak kaydırarak bağlı çalınarak Si bemol notasına taşınmasının çalıştırılmasına yöneliktir.

Ölçme-değerlendirme: Ders sonrasında öğrencilerin performanslarını değerlendirmek amacıyla, her uygulamaya ait kazanımlarla ilgili olarak aşağıdaki süreç değerlendirme formu kullanılmıştır. İlgili öğrenme alanına ilişkin kazanımların gerçekleşme oranını ölçmek için 4 maddelik bir form hazırlanmıştır. Her madde 25 puan üzerinden değerlendirilmiştir.

Tablo 8. Uygulama Alanları ve Uygulama Sürecinde Öğrencilerin Aldıkları Puanlar

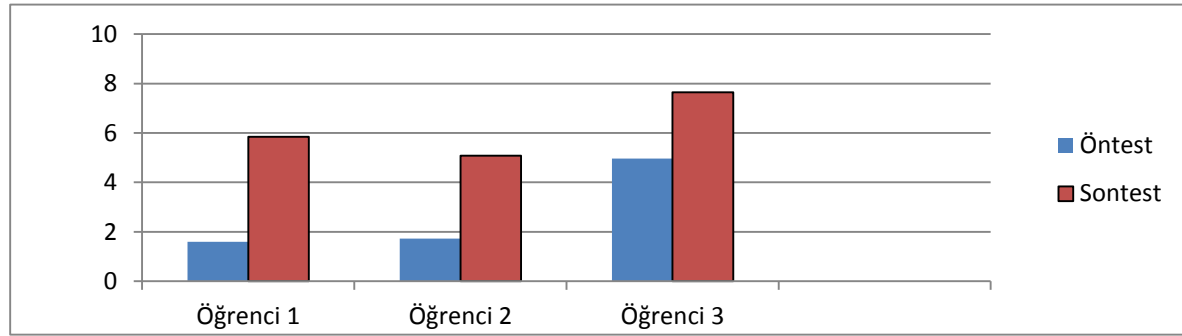
Sorular	Öğrenci 1	Öğrenci 2	Öğrenci 3
1. Bozlağın makamsal seyrini icra edebilme	25	20	25
2. Bozlağın karakteristik yapısında yer alan ses değişikliklerini (alterasyon) ve dereceler arası bağlama ile doğru seslendirebilme	20	20	25
3. Bozlak içerisinde hız değişikliklerini ve tezene vuruşlarını doğru seslendirebilme	20	20	25
4. Bozlağın sözlü seslendirilen bölümlerini bağlama eşliği ile yapısal bütünlüğü koruyarak seslendirebilme	20	15	20
Toplam Puan	85	75	95

Ders öğretmeni tarafından yapılan süreç değerlendirmesi sonucunda, öğrenci 1 ve 3'ün 81-100 aralığında bir puan alarak çok iyi, öğrenci 2'nin ise 61-80 aralığında bir puan almak suretiyle iyi olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Çalışma Grubu Öğrencilerinin Uygulama Sonrası Bozlakları Seslendirmeleri Durumuna İlişkin Bulgular

Çalışma grubunun bozlak icralarındaki son durumlarını ortaya koymak amacıyla; uygulama sonrasında kayda alınan öğrenci performansları, uygulama öncesinde kullanılan performans değerlendirme ölçeklerinin yeniden kullanılması suretiyle aynı uzmanlar tarafından tekrar puanlanmıştır. Her bir uzmanın yaptığı değerlendirmeler sonucunda ortaya çıkan puanlar tüm öğrenciler ve her bir bozlak için ayrı ayrı olmak üzere uygulama öncesi almış oldukları puan ortalamalarıyla karşılaştırmalı olarak bir arada tablolar halinde verilmiştir.

Şekil.13 "Gine Göç Eyledi Avşar Elleri" isimli bozlak için çalışma grubu öğrencilerinin ön test - son test puan ortalamalarının karşılaştırması



Yukarıdaki grafikte belirtildiği üzere Gine Göç Eyledi Avşar Elleri isimli bozlak için;

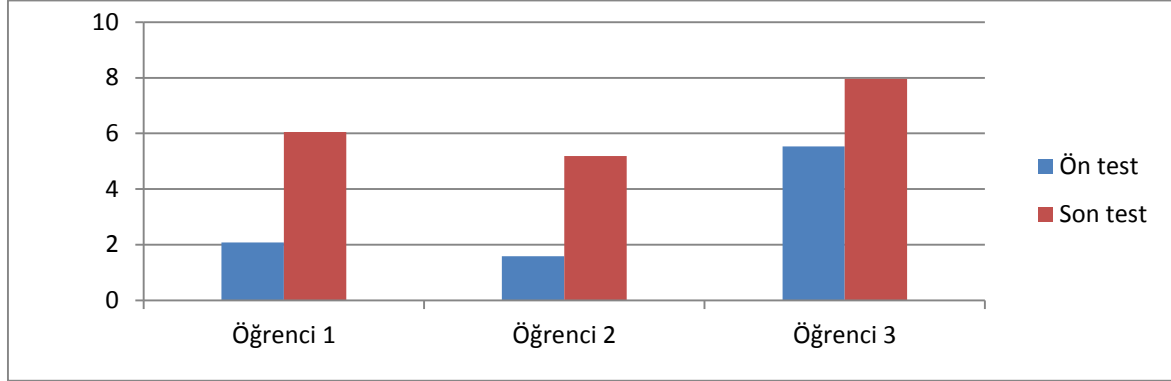
Öğrenci 1'in ön test puan ortalaması 1,91; son test puan ortalaması 5,85

Öğrenci 2'nin ön test puan ortalaması 1,74; son test puan ortalaması 5,08

Öğrenci 3'ün ön test puan ortalaması 5,05; son test puan ortalaması 7,65 dir.

Son test puan ortalamalarına göre; öğrencilerden ikisinin 5-6 puan aralığında orta seviyede olduğu, birinin ise 7-8 puan aralığında iyi seviyede olduğu görülmektedir.

Şekil.14 “Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele” isimli bozlak için çalışma grubu öğrencilerinin ön test - son test puan ortalamalarının karşılaştırması



Yukarıdaki grafikte belirtildiği üzere ‘Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele’ isimli bozlak için; Öğrenci 1’in ön test puan ortalaması 2,13; son test puan ortalaması 6,05 Öğrenci 2’nin ön test puan ortalaması 1,70; son test puan ortalaması 5,19 Öğrenci 3’ün ön test puan ortalaması 5,51; son test puan ortalaması 7,96 dır.

Son test sonuçlarına göre; öğrencilerden ikisinin 5-6 puan aralığında orta seviyede olduğu, birinin ise 7-8 puan aralığında iyi seviyede olduğu görülmektedir.

Çalışma Grubunda Yer Alan Öğrencilerin Uygulanan Alıştırmaların Etkinliğine İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular

Çalışma sürecinde uygulamalara katılan öğrencilerle, hazırlanan bağlama çalgısında bozlak çalmaya yönelik alıştırmalar ve çalışma süreci hakkında gerçekleştirilen görüşmelerde yöneltilen sorulara verdikleri yanıtların değerlendirilmesi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Öğrenciler derste öğrendikleri teorik ayrıntıların ve teknik yaklaşımların, diğer uzun hava formlarının müzikal ayrıntılarını analiz etmelerinde ve icra etmelerinde de olumlu etkisi olduğunu bildirmişlerdir.
- Uygulanan öğretim programını anlaşılır ve yararlı bulduklarını belirtmişlerdir.
- Öğrenciler, uygulamalar sürecinde geleneksel Türk Halk müziğinin makamsal yapısı ve karakteristik seyir özellikleri ile ilgili edindikleri bilgilerin, halk müziği ile ilgili ileride gerçekleştirecekleri repertuara yönelik çalışmalar ve icra çalışmalarında da yararlı olacağını ifade etmişlerdir.
- Ön- test aşamasında kullanılan Bozlak notalarını deşifre etmekte zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Tartışma ve Sonuç

5 uzman tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda elde edilen ön test ve son test puan ortalamalarının arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı; SPSS 24 programı aracılığıyla “Bağımlı Örneklem T Testi” uygulanarak karşılaştırılmıştır. Bağımlı Örneklem T Testi ile ilgili olarak, Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Sevilay Kilmen (2015) şunları bildirmektedir : ‘Bu analiz yöntemi aynı gruba ait iki ölçüm arasında anlamlı farklılık olup olmadığını araştırmada kullanılır. Bu analizin bazı varsayımları bulunmaktadır. Aynı gruba ait iki ölçüm olmalıdır. Bağımlı değişkene ait veriler en az eşit aralık ölçeği düzeyinde olmalı ve iki ölçüm

arasındaki farklar normal dağılımalıdır (Field, 2009; Gravetter ve Wallnau, 2007' den aktaran Kilmien,2015,s.163).

Tablo.9 “Kalktı Göç Eyledi Avşar Elleri” isimli eserin Ön Test ve Son Test değerlendirmeleri için uygulanan “Bağımlı Örneklem T Testi” Sonuçları

	Ortalama	Eleman Sayısı	Standart Sapma	Ortalamanın Standart Hatası
Ön test	2,9000	3	1,86389	1,07612
Son test	6,1933	3	1,31895	,76150

	Paired Differences				t	df	Sig. (2-tailed)	
	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
				Lower				Upper
Ön test – Son test	-3,29333	,67122	,38753	-4,96073	-1,62594	-8,498	2	,014

Bu tabloda “Kalktı Göç Eyledi Avşar Elleri” isimli eserin Ön Test ve Son Test değerlendirmeleri için uygulanan “Bağımlı Örneklem T Testi” sonuçları sunulmuştur. Ön test ve son test verileri için hesaplanan t değeri -8,498; p değeri ise (Sig. 2-tailed) 0,014 olarak bulunmuştur. Sig. (2-tailed) değerinin 0,05’ten küçük çıkması iki ölçüm ortalaması arasında fark olduğu anlamına gelir.

Tablo.10 “Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele” isimli eserin Ön Test ve Son Test değerlendirmeleri için uygulanan “Bağımlı Örneklem T Testi” Sonuçları

	Ortalama	Eleman Sayısı	Standart Sapma	Ortalamanın Standart Hatası
Ön test	3,1133	3	2,08668	1,20475
Son test	6,400	3	1,41778	,81856

	Paired Differences				t	df	Sig. (2-tailed)	
	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
				Lower				Upper
Ön test – Son test	-3,28667	,75580	,43636	-5,16418	-1,40916	-7,532	2	,017

Turkish Studies

Bu tabloda “Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele” isimli eserin Ön Test ve Son Test değerlendirmeleri için uygulanan “Bağımlı Örneklem T Testi” sonuçları sunulmuştur. Ön test ve son test verileri için hesaplanan t değeri -7,532; p değeri ise (Sig. 2-tailed) 0,017 olarak bulunmuştur. Sig. (2-tailed) değerinin 0,05’ten küçük çıkması iki ölçüm ortalaması arasında fark olduğu anlamına gelir.

Bu değerlendirmelere bağlı olarak uygulanan alıştırmaların hedeflenen kazanımlara yönelik olumlu etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Araştırmacı tarafından gerçekleştirilen süreç değerlendirme puanlamaları ile uzman değerlendirme puanlamalarının büyük ölçüde uyuma göstermesi de yukarıdaki ifadeyi desteklemektedir.

Deneyisel Uygulama Sonrasında Çalışma Grubu Öğrencilerinin Geliştirilen Model Önerisine İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

Deneyisel uygulama sonrasında çalışma grubu öğrencilerinin hazırlanan öğretim modeli hakkındaki ifade ettikleri görüşleri doğrultusunda; Bozlak öğretimine yönelik hazırlanan alıştırmaların öğrencilerin bağlama ile bozlak seslendirmelerini önemli düzeyde geliştirdiği, uygulanan öğretim yaklaşımının diğer uzun hava formlarının icralarında da olumlu kazanımlar sağlayabileceği, Türk halk müziğinin kendine özgü müzikal seyir özelliklerinin ayrıntılı çalışılmasının uzun havalarla beraber diğer halk müziği formlarının da müzikal analizlerinde yararlı kazanımlar sağlayacağı, Bozlakların notaya alınmasının ve sadece deşifre edilerek seslendirilmeye çalışılmasının öğrencilerin teknik kazanımları açısından hedeflenen yetkinliğe ulaşmayı sağlamakta tek başına yeterli olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öneriler

Bu bölümde, araştırma sonuçları doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

- Bozlakların geleneksel formlarına en yakın şekilde seslendirilmesini sağlayabilmek için kaynak kişilere ait kayıtlardan dinlenerek ve eserde yer alan motiflerin, cümlelerin ve süslemelerin ayrıntılı olarak saptanması ve üzerinde teknik çalışmalar yapılmasının,
- Bozlaklar için uygulanan müzikal analiz yöntemi ve teknik çalışma yaklaşımının Türk Halk Müziğinin diğer uzun hava formlarının geleneksel icralarına yönelik olarak da kullanılmasının,
- Makamsal seyir ve adlandırma konusunun Türk Halk Müziğinde esere özgü karakteristik ses dizileri ve alterasyonların olduğu gözetilerek ele alınmasının,
- Notaya aktarılmamış bozlakların ulaşılabilen ses kayıtlarından analiz edilerek kayıt altına alınmasının, yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Balcı, A. (2015) *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*, 11. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Baştürk, R. (2010). *Bütün Yönleriyle SPSS örnekli nonparametrik istatistiksel yöntemler*. Ankara, Anı Yayıncılık
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Demirel, F., Akgün, Ö. E. & Karadeniz Ş., (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (11. baskı) . Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2004). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme* (7. baskı). Ankara: Pegem.
- Emnalar, A. (1998). *Türk Halk Müziği ve Nazariyatı* , Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

- Hacıoğlu, M.E. (2009). *Gaziantep Yöresi Türkmenleri Barak Ağzı Uzun Havalalarının Müzikal Analizi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Heiman, G. W. (1996). *Basic statistics for the behavioral sciences*. Boston, Houghton.
- Hoşsu, M. (1997). *Geleneksel Türk Halk Müziği Nazariyatı*. İzmir: Kombassan A.Ş.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri* (11. baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (25. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kilmen, S. (2015). *Eğitim Araştırmacıları İçin SPSS – Uygulamalı İstatistik*. Edge Akademi, Ayrıntı Matbaası, Ankara.
- Koç, A. (2001) 'XX. Yüzyılın Son Dönemlerinde Yaygın Eğitimde Kullanılan Bağlama Eğitim Metodları ve XXI. Yüzyılda Bu Alandaki Beklentiler' başlıklı bildiri. Müzikte 2000 Sempozyumu. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Neyir Matbaacılık, Ankara.
- Metin, M. (Ed.). (2014). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Mustan Dönmez, B. ve Haşhaş, S.(2014) Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/5 Spring 2014, p. 1619-1629, ANKARA-TURKEY
- Özbek, M. (1998). *Türk Halk Müziği El Kitabı Terimler Sözlüğü*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Özmen, H. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Parlak, E. (2013). *Garip Bülbül Neşet Ertaş Hayatı- Sanatı –Eserleri 1*, Demos Yayınları, İstanbul.
- Sarısozen, M.(1962) . *Türk Halk Musikisi Usülleri*. Ankara
- Ural, A. Kılıç, İ. (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi* (3. baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yönetken, H.B.(1966). *Derleme Notları*, Orkestra Yayınları 1
- Yönetken, H.B.(1971). *Folklor Dersleri- Orkestra*. İstanbul Belediye Konservatuvarı ders notları.